

POLIISIN & ENSIHOIDON YHTEISTYÖ VIRKA-APUTEHTÄVÄLLÄ MIELENTERVEYSLAIN PERUSTEELLA

Vili Honkanen AMK20142A

02/2017

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Vili Honkanen	Poliisi (AMK)/Amk20142 Opinnäytetyö	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Poliisin ja ensihoidon yhteistyö virka-aputehtävällä mielen-terveyslain perusteella	Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi	Opinnäytetyön muoto	
Juha Kallava/ Erityisvalmiudet	Lainopillinen sekä tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä käydään läpi perusteet siitä, mitä tarkoitetaan virka-apupyynnöllä sekä missä tilanteissa poliisi voi antaa ensihoidolle virka-apua mielen-terveyslain perusteella. Opinnäytetyössä havainnollistetaan käytännön esimerkin kautta virka-avun antamista sekä käydään lävitse poliisin keskeisiä toimivaltaan vaikuttavia pykäläitä, virka-apusäädöksiä sekä erityislainsäädäntöä, jotka liittyvät ensihoidolle annettavaan virka-apuun. Muun muassa poliisilaki sekä mielen-terveyslaki velvoittavat poliisia antamaan virka-apua.</p> <p>Opinnäytetyössä vertaillaan ensihoidon sekä poliisin toimivaltuuksia sekä niiden eroavaisuuksia virka-aputehtävällä. Opinnäytetyössä pohditaan myös sitä, tulisiko ensihoidon toimivaltaa lisätä niin, ettei poliisia tarvittaisi yhtä usein antamaan virka-apua.</p> <p>Tutkimuksen perusteella poliisilla on paljon enemmän toimivaltaa puuttua ihmisten perusoikeuksiin kuin ensihoitajilla. Ensihoidon toimivallan puutteet konkretisoituvat tilanteissa, joissa on päästävä potilaan kotirauhan suojaamalle alueelle. Lisäksi perustuslaissa säädetty oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen estävät ensihoitajia käyttämästä fyysisiä voimakeinoja vastarintaa tekevän potilaan siirtämiseksi ja kuljettamiseksi saamaan hoitoa. Vaikka ensihoitajien toimivaltuuksia muutettaisiin vastaamaan poliisilla olevia, ei se ratkaisisi kuitenkaan kaikkia käytännön työssä esiintyviä ongelmia. Järkevää onkin säilyttää poliisin virkatehtävät poliisilla ja pitää poliisin resurssit tasolla, joka mahdollistaa virka-avun antamisen kohtuullisessa ajassa myös syrjäseuduille.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on auttaa sen lukijoita ymmärtämään periaate sekä keinot joilla poliisi voi antaa ensihoidolle virka-apua mielen-terveyslain perusteella.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
33 + 4 liitesivua	Helmikuu 2017	AMK2014ONT
Avainsanat		
Poliisi, virka-apu, terveydenhoito, viranomaisyhteistyö		

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	2
2.	VIRKA-APU	3
2.1	Yleisesti virka-avusta	3
2.2	Hallintolain kanta virka-apuun	3
2.3	Poliisin antama virka-apu	3
2.4	Virka-apu mielenterveyslain perusteella	4
2.5	Virka-apupyyntö	5
2.5.1.	Virka-apupyyntölomake	5
2.5.2.	Virka-avun pyytäminen ja sen antamisesta päättäminen	9
3.	POLIISIN TOIMIVALTA VIRKA-APUTEHTÄVÄLLÄ	11
3.1	Poliisin keskeisimmät toimivaltuudet	11
3.2	Voimakeinojen käyttö	13
3.3	Poliisitehtävän ja virka-aputehtävän välinen ero	14
4.	ENSIHOITO	16
4.1	Yleistä ensihoidosta	16
4.2	Ensihoitopalveluiden järjestäminen	17
4.3	Ensihoidon toimivalta	17
5.	PSYKIATRINEN POTILAS	19
5.1	Psykiatrinen potilas ensihoidossa	19
5.2	Mielenterveyden häiriöt ja sairaudet	20
5.3	Tahdosta riippumaton hoito ja potilaan kuljetus	22
6.	ESIMERKKITAPAUS	24
7.	VIRKA-APUTEHTÄVIEN OSUUS POLIISIN VIRKATEHTÄVISTÄ	27
7.1	Poliisille ohjatut virka-aputehtävät vuosina 2010, 2015 & 2016	27
8.	LOPUKSI	30
9.	POHDINTAA	32
9.1	Tutkimuksen onnistuminen	32
9.2	Jatkotutkimus	32
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	

1. JOHDANTO

Virka-avun antaminen toiselle viranomaiselle on yksi poliisille laissa säädetyistä tehtävistä. Virka-aputehtävien määrät ovat huomattavasti lisääntyneet viimeisten vuosien aikana ja virka-aputehtävät ovatkin nykyään osa jokapäiväistä poliisitoimintaa. Poliisi antaa virka-apua toiselle viranomaiselle tilanteessa, jossa toista viranomaista estetään suorittamasta laillista virkatehtävää loppuun. Yleensä kyseessä on tuolloin tilanne, jossa virka-apua pyytävän viranomaisen omat toimivaltuudet eivät ole riittävät ja tilanteeseen liittyy väkivaltaa tai sen uhkaa. Yleisimmin virka-apua pyytävät virkasuhteessa olevat lääkärit.

Useissa eri laeissa mainitaan poliisin antamaan virka-apuun liittyvistä säännöksistä, mutta mitään tarkkaa lakia ei ole olemassa siitä, missä kaikissa tilanteissa poliisi on velvollinen antamaan virka-apua. Tämä jättääkin päällystöön kuuluvalle poliisimiehelle tulkinnanvaraa siitä, milloin ja millä tavoin virka-apua annetaan sitä pyytävälle. Omakohtainen kokemukseni lyhyen työurani aikana poliisin organisaatiossa on se, että virka-apua annetaan aina kun sille on aidosti tarve.

Tässä opinnäytetyössä kerron poliisin antamasta virka-avusta ensihoidolle mielenterveystyön perusteella. Käsittelen myös poliisin ja ensihoidon yhteistyötä virka-aputehtävällä sekä vertailen poliisin ja ensihoidon toimivaltuuksia, sekä sitä, kuinka niiden roolit eroavat toisistaan. Tarkastelen molempien toimivaltuuksia esimerkkitapauksen pohjalta. Opinnäytetyössä pohdin sitä, tarvitaanko poliisia aina virka-aputehtävillä ensihoidon kanssa vai voisiko ensihoidon toimivaltuuksia lisätä niin, ettei poliisia tarvittaisi yhtä usein antamaan virka-apua, kuin mitä nykyisin tarvitaan. Lisäksi esitän vuosien 2010, 2015 ja 2016 aikana hätäkeskuksen poliisille välittämien virka-aputehtävien määrän suhteessa poliisin muihin virkatehtäviin. Opinnäytetyön tavoitteena on saada lukija ymmärtämään virka-avun pyytämiseen ja sen antamiseen liittyvät käytänteet.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan vain mielenterveystyöön perustuviin virka-aputehtäviin. Kaikki muut poliisin antamat virka-avut on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Ilman tarkkaa rajausta työn laajuus paisuisi liikaa. Opinnäytteeni on lainopillinen sekä tutkimuksellinen ja sen tietoperusta pohjautuu muun muassa lakeihin, säädöksiin sekä alan kirjallisuuteen.

2. VIRKA-APU

2.1 Yleisesti virka-avusta

Viranomaisille annetut toimivaltuudet on säädetty siten, että ne ovat sopivia juuri kyseisen viranomaisen tehtäviin nähden. Eri viranomaisten toimivaltuudet ovat joiltain osin samoja, mutta eroavaisuuksia löytyy varmasti enemmän kuin yhtäläisyyksiä. Joskus kuitenkin tulee tilanteita, jolloin jonkin viranomaisen omat toimivaltuudet ovat riittämättömiä ja viranomaisen tarvitsee ikään kuin lainata toiselta viranomaiselta toimivaltuuksia, jotta meneillään olevan hallintotoimen saa suoritettua loppuun saakka. Viranomaisen voi pyytää virka-apua ainoastaan omaan tehtäväpiiriin kuuluvaan virkatehtävän hoitamiseen. Kun toinen toimivaltainen viranomaisen auttaa toista viranomaista omilla toimivaltuuksillaan, silloin tätä toimintaa kutsutaan virka-avuksi. Viranomaisen antaessaan toiselle viranomaiselle virka-apua, on sen perustuttava nimenomaiseen säännökseen ja virka-apua antavan viranomaisen käyttämät keinot on oltava sellaisia, jotka kuuluvat tämän toimivaltansa piiriin.¹

2.2 Hallintolain kanta virka-apuun

Hallintolain (6.6.2003/434) 2 luvun 10 § käsittelee viranomaisten välistä yhteistyötä. Hallintolain näkökulmasta viranomaisen on avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamiseksi. Avustamisen on tapahduttava viranomaisen toimivaltuuksien rajoissa sekä asian vaatimassa laajuudessa. Lisäksi pykälässä korostetaan sitä, että viranomaisten on pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. 2 luvun 10 § 2 momentissa todetaan, että viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

2.3 Poliisin antama virka-apu

Poliisilain (22.7.2011/872) 1 luvun 1 § määrittelee poliisin tehtävät;

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädetyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Jos on

¹ Helminen ym. 1999, s. 232

perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa ja rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa.

Poliisin yhteistyö muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa mainitaan heti poliisilain ensimmäisessä pykälässä, joten sen voidaan ajatella olevan varsin merkittävä tehtävä. Lisäksi toisessa momentissa mainitaan muut poliisille erikseen laissa säädetyt tehtävät. Virka-apun antaminen voidaankin ajatella näiden molempien lakiin kirjattujen lauseiden sisältöön kuuluvaksi toimenpiteeksi. Poliisilain 9 luvun 1 § käsittelee tarkemmin poliisin antamaa virka-apua. Sen mukaan poliisin on annettava toiselle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Poliisin on myös annettava virka-apua silloin kun virka-apua pyytävää viranomaista jollain keinoin estetään suorittamasta virkatehtävänsä. Lainsäätäjä ei ole tarkentanut sitä, millainen toiminta määritetään virkatehtävän estämiseksi, joten tämä jättää viranomaisille tulkinnanvaraa. Uskon, että aika lieväkin potilaan tai jonkun toisen henkilön aiheuttama vastarinta tulkintaan virkatehtävän estämiseksi. Ensihoitajien virkatehtävillä tällainen toiminta voi lievimmillään näyttäytyä siten, että potilas uhkailee sanallisesti ensihoitajia tai kieltäytyy ambulanssin kyytiin nousemisesta. Mahdollista on myös se, että potilas on ikään kuin linnoittautunut kotiinsa, eikä päästä ensihoitajia sisään suorittamaan laillista virkatehtävänsä.

2.4 Virka-apu mielenterveyslain perusteella

Mielenterveyslain (14.12.1990/1116) 5 luvun 31 § määrittelee poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua. Sen mukaan poliisi on velvollinen avustamaan kuljetuksessa, jos virkasuhteessa terveyskeskukseen tai sairaanhoitopiiriin oleva lääkäri katsoo sen olevan tarpeellista. Tällaisen arvion tekemistä lääkäri joutuu pohtimaan muun muassa kuljetettavan henkilön vaarallisuudesta itseään tai muita kohtaan. Myös kuljetettavan henkilön aiempi väkivaltainen tausta tai muu uhkaava käytös on syy pyytää poliisilta virka-apua kuljetuksen turvaamiseksi. Yleisin syy kuljetukselle on se, että lääkäri on jo laatinut kuljetettavasta henkilöstä tarkkailulähetteen tai henkilö on kuljetettava toimintayksikköön tarkkailulähetteen laatimisen vuoksi.

Saman lain nojalla poliisi on myös velvollinen antamaan virka-apua lääkärin tekemän virka-apupyynnön perusteella, jos tarkkailuun tai hoitoon määrätty henkilö poistuu sairaalasta ilman lupaa, jolloin poliisin on avustettava henkilön palauttamisessa sairaalaan.

Poliisin on myös annettava virka-apua lääkärin pyynnöstä tilanteessa, jossa mielentilatutkimukseen määrätty henkilö jättää saapumatta määrätyn ajankohtana sairaalaan. Tällöin poliisin velvollisuus on toimittaa henkilö takaisin sairaalaan.

Poliisi voi etsintäkuuluttaa potilaan, joka on poistunut ilman lupaa sairaalasta tai muusta vastaavasta paikasta. Poliisin antamalla etsintäkuulutuksella tarkoitetaan asianomaisen poliisiviranomaisen päätökseen perustuvaa ilmoitusta, joka poliisin henkilörekisterin avulla saatetaan viranomaisten tiedoksi ja jossa pyydetään tietyn henkilön tavoittamiseksi tarpeellisia tietoja. Kuulutuksen tarkoituksena on saada etsittyyn henkilöön tai hänen hallussaan olevaan omaisuuteen kohdistetuksi kuulutuksessa yksilöity virkatoimi.²

Oma kokemukseni käytännöntyöstä on se, että lähtökohtaisesti poliisi pyrkii suorittamaan potilaan etsinnät omilla resursseillaan muun poliisitoiminnan yhteydessä, mutta jos karkuteillä olevaa henkilöä ei löydy kohtuullisessa ajassa, on tämä hyvä etsintäkuuluttaa. Muun muassa potilaan vaarallisuus sekä maasta poistumisen todennäköisyys nopeuttavat etsintäkuulutuksen voimaan saattamista.

2.5 Virka-apupyynnö

2.5.1. Virka-apupyynnötolomake

Virka-apupyynnö on yleensä tehtävä kirjallisesti virallisella virka-apupyynnötolomakkeella ja se on voimassa kolme vuorokautta, jonka jälkeen on tehtävä uusi virka-apupyynnö. Virka-apupyynnö toimitetaan joko faksilla tai sähköpostin välityksellä toiminta-alueen poliisiasemalle, yleensä poliisin tilannekeskukseen. On myös mahdollista, että kiireellisissä tapauksissa lääkäri soittaa poliisin tilannekeskukseen, jolloin tehtävä saadaan ohjattua poliisipartiolle hoidettavaksi ja tämän jälkeen lääkäri tekee pyynnön kirjallisesti jälkepäin. Tämä on nykyisin varsin järkevä toimintatapa, koska tehtävälle lähtevällä poliisipartiolla voi olla kymmenien tai jopa satojen kilometrien ajomatka kohteeseen, jossa virka-apua tarvitaan. Eri sairaaloilla on käytössään hieman toisistaan ulkonäöllisesti poikkeavia lomakkeita, jonka virka-apua pyytävä lääkäri täyttää. Jokaisen sairaalan lomakkeesta tulisi kuitenkin selvitä virka-apua antavalle viranomaiselle samat asiat. Sain opinnäytetyötäni varten malliksi Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin käyttämän lomakkeen, jota käytän tässä opinnäytetyössäni esimerkkinä.

Lomakkeen ensimmäisellä sivulla on sairaalan leima, sekä virka-avun pyytäjän tiedot; kuka virka-apua pyytää, mikä hänen virka-asemansa on ja missä organisaatiossa tai

² Rantaeskola ym. 2014, s. 58

toimipisteessä hän toimii. Vastaavat tiedot tulee myös täyttää, jos samaisella lomakkeella peruutetaan jo tehty virka-apupyynnö. Tällöin myös peruutuksen syy on kirjattava näkyviin. Ensimmäisen sivun yläalaidassa on neljä eri vaihtoehtoa siitä, mihin lakiin virka-apupyynnö voi perustua. Näitä vaihtoehtoja ovat Mielenterveyslaki 31 §, Sosiaalihuoltolaki 41 §, Asiakaslaki 22 § sekä Tartuntatautilaki 39 §. Käsittelen tässä esimerkissä Mielenterveyslain 31 § perustuvaa virka-apupyynnötä.

Lomakkeeseen on varattu puolitoista sivua potilasta koskevien tietojen kirjaamiselle. On huomioitava se, että potilaasta tehdyt kirjaukset potilasasiakirjaan ovat salassa pidettäviä Lain potilaan asemasta ja oikeuksista (17.8.1992/785) 4 luvun 13 §:n mukaisesti. Tästä huolimatta poliisilla on oikeus saada tietoonsa potilasta koskevat tiedot Poliisilain 4 luvun 2 §:n mukaisesti;

Poliisilla on päällystööön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu.

Lomakkeeseen on kirjattava potilaan yleistiedot, kuten potilaan nimi ja henkilötunnus, mahdollisimman tarkka osoite ja puhelinnumero. Lomakkeessa on paljon monivalintakohtia, joihin lääkärin on helppo ja nopea tehdä oikeanlaiset merkinnät. Näillä monivalintakysymyksillä kuvataan tietoja, joita poliisin on hyvä tietää suorittaessaan virka-aputehtävää. Näitä ovat muun muassa potilaan tiedetty aseistautuminen, aggressiivisuus, uhkaava käytös ja onko potilaalla mahdollisia tarttuvia tauteja, joihin tulisi suojautua asianmukaisesti. Myös virka-avun kiireellisyys kohdassa arviointikriteereinä ovat potilaan vakava vaara/uhka kohdehenkilölle itsellensä tai muiden hengelle tai terveydelle. Aina on kuitenkin muistettava se, että lomake ei korvaa poliisin tekemiä omia havaintoja, lomake vain tukee niitä. Vaikka potilaan tietoihin olisikin merkitty vaarallinen ja aggressiivinen, ei hän välttämättä ole sitä koko ajan. Vastaavasti vaikka näitä merkintöjä ei potilaalla olisikaan, on aina syytä pitää mielessä terve varautuminen, kuten millä tahansa muullakin poliisin virkatehtävällä.

Perustelut kohtaan lääkäri kirjaa tietoja, joista poliisille selviää tähänastinen tapahtumien kulku; milloin potilas on esimerkiksi siirtynyt saamaan tahdonvastaista hoitoa, mitä diagnooseja hänellä on sekä millainen hän on ollut käytökseltään hoidon aikana.

Luvattomissa poistumistapauksissa tästä kohdasta tulee selvittää myös aika ja paikka, mistä potilas on karannut. Lomakkeesta löytyy myös erillinen kohta, johon tehdään merkintöjä esimerkiksi potilaan lähiomaisten osoitteista tai muista sellaisista paikoista, josta potilas voidaan olettaa löytyvän tai on aiemmilla karkaamiskerroillaan löytynyt.

Alla virka-apulomakkeen yleistiedot-osio.

II YLEISTIEDOT (henkilö- ja kohdetiedot)	
1. Asiakkaan / kohdehenkilön nimi ja henkilötunnus: [redacted]	
2. Tarkka osoite ja puhelinnumero:	
Kaupunki / kunta: [redacted]	Osoite: (katu / tie, talon nro, porras (tarkasti), asuinhuoneiston nro) [redacted]
Puhelinnumero: [redacted]	
3. Muut tiedot:	
- Onko henkilö mainitussa osoitteessa: ☐ on ☐ ei mikä kunta ja osoite, jossa on? [redacted]	
- Onko ☐ yksin ☐ toisen kanssa (kenen: henkilön nimi, suhde kohdehenkilöön, esim. äiti, vaimo, naapuri etc.) [redacted]	
- Onko kohteessa alaikäisiä lapsia: ☐ on ☐ ei ☐ ei tietoa (Lastensuojelul 25 §)	
- Onko aseistautunut: ☐ on ☐ ei ☐ ei tietoa Jos aseistautunut, millä välineellä? [redacted]	
- Aggressiivisuutta / väkivaltaisuutta yms: ☐ on ☐ ei ☐ ei tietoa	
- Uhkailua: ☐ on ☐ ei ☐ ei tietoa → jos uhkailua, ketä/keitä kohtaan? [redacted]	
- Suojautuminen: ☐ veri ☐ kosketus ☐ pisara (TyöturvallisuusL 49 § / HäätäkeskusL 9 § / JulkisuusL 26 §)	
5. Tehtävän kiireellisyys:	
☐ kiireellinen (vakava vaara/uhka kohdehenkilölle itselleen tai muiden hengelle tai terveydelle)	
☐ muu tilanne	

Lomakkeessa on oma kohtansa turvallisuustiedoille, johon virka-apua pyytävä lääkäri tekee merkinnän siitä, minne poliisin halutaan saattavan kateissa olleen potilaan. Lääkäri voi pyytää poliisia toimittamaan kadonneen potilaan joko tutkimukseen, sairaalaan, osastolle asti tai sosiaalihuollon yksikköön. Tähän kohtaan lääkäri voi vielä olla tarkentanut esimerkiksi osaston yksilöivät tiedot. Lomakkeesta löytyy myös kohta, jossa on lueteltu erilaisia toimenpiteitä, joita poliisin toivotaan suorittavan. Näitä on muun muassa kiinniotettavan potilaan mukana olevan omaisuuden tarkastaminen. Poliisia voidaan pyytää ilmoittamaan potilasta vastaanottavalle henkilölle työ-, asiakas- ja potilasturvallisuuteen liittyvät seikat, kuten kuljetuksen tai kiinnioton yhteydessä asiakkaalle syntyneet vammat sekä poliisin käyttämät voimakeinot. Oman kokemukseni mukaan kaikki poliisin kiinniottamat henkilöt tarkastetaan viimeistään siinä vaiheessa kun heidät otetaan poliisiauton kyytiin kuljetettavaksi. Tämän vuoksi väittäisin tämän olevan ihan normaali

käytäntö ilman, että siitä tarvitsee erikseen poliisia muistuttaa. Mielestäni poliisi kyllä jakaa yhteistyötahoille hyvin informaatiota, jos kyseessä on molempien viranomaisten yhteinen intressi.

Alla virka-apulomakkeen turvallisuustiedot-osio.

III TURVALLISUUSTIEDOT: (henkilöä itseään, viranomaisia sekä vastaanottavaa tahoa ja sen henkilökuntaa varten)

7. Poliisin on saatettava henkilö:	
☐ tutkimukseen	☐ sairaalaan
☐ osastolle asti	☐ sosiaalihuollon yksikköön
8. Virka-avun yhteydessä tulee huomioida ja dokumentoida myös seuraavat kohdat:	
☐ turvatarkastettava henkilö ja mukana olevat tavarat	
☐ luovutettaessa vastaanottavalle henkilölle, ilmoitettava työ-, asiakas- ja potilasturvallisuuteen liittyvät seikat	
☐ mikäli kiinnioton tai kuljetuksen yhteydessä poliisi joutuu turvautumaan voimakeinoihin, jonka seurauksena kohdehenkilölle syntyy vammoja, ne kirjataan ja tiedotetaan vastaanottavalle henkilölle	
9. Tavoitettavuus (tuntomerkit ja milloin todettu) ja vaatetus:	
- kieli: []	- jalkineet: []
- pituus: []	- housut: []
- paino: []	- hame: []
- hiusten väri ja malli: []	- päällystakki: []
	- päähine: []
- erityistuntomerkit (parta, lävistykset, tatuoinnit, silmälasit etc.)	
[]	

Virka-apupyyntölomakkeen lopussa on erillinen kohta, johon on keskitetty potilaan tavoitettavuuteen sekä tunnistettavuuteen liittyviä asioita. Näitä ovat muun muassa potilaan ruumiinrakenteelliset tiedot, kuten pituus, paino sekä hiukset. Lisäksi potilaan päällä olevista vaatetuksista on omat täytettävät kohtansa. Erityistuntomerkkeihin voidaan lisäksi merkitä kaikki sellaiset tuntomerkit, jotka helpottavat potilaan tunnistamisessa. Näitä erityistuntomerkkejä ovat muun muassa lävistykset, tatuoinnit, silmälasit tai vaikkapa henkilön normaalista poikkeava kävelytyyli, tapa puhua tai jokin muu potilaan olemukseen liittyvä piirre. Potilaan tunnistettavuuteen liittyen poliisin tilannekeskus liittyy poliisin käytössä oleviin järjestelmiin virka-avun kohteena olevan henkilön kuvan potilaan tunnistamisen helpottamiseksi. Potilaan kuvan poliisin tilannekeskus on voinut saada joko potilaan hoitoyksiköstä tai joissain tapauksissa kyseinen potilas on voitu rekisteröidä poliisin omiin tietojärjestelmiinkin. Myös passikuvan käyttö on mahdollista, jos henkilö omistaa passin.

Virka-apupyyntölomaketta voidaan täyttää eri tavoin. Kaikkia lomakkeen kohtia ei ole pakko täyttää ja joissain tapauksissa ei ole tarpeellistakaan. Kun potilas on poistunut luvatta sairaalasta tai ei ole palannut sovitusti sairaalaan tai hoitoyksikköön, on tarpeellista täyttää varsinkin potilaan tunnistamista helpottavat kohdat lomakkeesta. Myös mahdolliset

tilat sekä osoitteet, joissa potilaan tiedetään oleskelleen, on syytä kirjata poliisille näkyviin. Näitä tiloja voi olla muun muassa ravintolat, huoltoasemat tai tuttujen kotiosoitteet. Vähäisiltäkin tuntuvat tiedot voivat tuolloin olla tärkeitä, jotta poliisi voi suorittaa tehtävän tehokkaasti ja resursseja sekä aikaa säästäen. Usein varsinkin potilaan siirtämiseen liittyvissä virka-aputehtävissä näiden potilaan tavoitettavuuteen liittyvien kohtien täyttäminen lomakkeeseen ei ole tarpeellista, koska potilas odottaa valvotussa tilassa joko ensihoidon kanssa kotonaan, hoitolaitoksessa tai sairaalassa.

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin käyttämä virka-apupyynnötlomake on tämän opinnäytetyön liitteenä.

2.5.2. Virka-avun pyytäminen ja sen antamisesta päättäminen

Terveysturvaviranomaisten toimintaa ohjaa osaltaan Sosiaali- ja terveysalan valvontaviraston Valviran laatima ohje julkisen vallan käytöstä kunnallisessa terveydenhuollossa.³ Eduskunnan oikeusasiamiehen sijaisena toiminut Riitta-Leena Paunio antoi lausuman 5.3.2010, jossa hän totesi, että Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaisen hoitamisen eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan säännöksen mukaisesti antaa vain viranomaiselle.

Paunion mukaan useisiin mielenterveyslaissa säädettyihin lääkärin tehtäviin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Näistä esimerkkeinä hän mainitsi virka-avun pyytämisen poliisilta, potilaan ottamisen tarkkailuun, tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämisen ja tahdosta riippumattoman hoidon aikaiset itsemääräämisoikeutta rajoittavat päätökset. Valvira sekä aluehallintovirastot ovat todenneet, että julkista valtaa sisältäviä lääkärin tehtäviä saavat hoitaa ainoastaan virkasuhteessa olevat lääkärit. Valviran mukaan esimerkiksi keikkalääkärit tai terveyskeskuksissa toimivat lääkärit eivät yleensä voisi pelkästään puhelimen välityksellä pyytää virkälääkäriltä lupaa julkista valtaa käyttäviin päätöksiin, koska lääkärin lausuntojen, päätösten ja määräysten tulisi perustua lääkärin omiin tutkimuksiin.⁴

³ Valvira, Dnro 1523/05.00.01/2010.

⁴ Valvira, Dnro 1523/05.00.01/2010.

Poliisilain 9 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan virka-avun antamisesta päättää päällystään kuuluva poliisimies, jollei laissa toisin säädetä. Virka-avun antamisesta päätöksen tekevä päällystään kuuluva poliisimies joutuu jokaisen yksittäisen virka-apupyynnön kohdalla pohtimaan sitä, ovatko edellytykset virka-avun antamiselle olemassa ja onko poliisi oikea viranomainen antamaan virka-apua. Usein lääkärin tekemissä mielenterveyteen liittyvissä virka-apupyynnöissä tilanne on juuri näin ja poliisi antaa virka-apua. On tärkeää, että päätös ja sen myötä vastuu virka-avun antamisesta on ylemmällä tasolla, kuin yksittäisellä, virkatehtävää suorittamassa olevalla poliisimiehellä. Toki jokaisen virka-aputehtävällä mukana olevan poliisimiehen on toimittava saatujen ohjeiden mukaisesti ja tarvittaessa pystyttävä jälkikäteen perustelemaan tekemiensä toimenpiteiden laillisuus.

3. POLIISIN TOIMIVALTA VIRKA-APUTEHTÄVÄLLÄ

3.1 Poliisin keskeisimmät toimivaltuudet

Poliisi on julkisen vallan käyttäjä, joka on oikeutettu laillisella yksittäisellä virkatehtävällä käyttämään julkista valtaa, antamaan kaikkia velvoittavia kehotuksia sekä käskyjä sekä tarvittaessa puuttumaan ihmisen vapauteen ja koskemattomuuteen. Poliisin toimivaltuudet perustuvat aina lakeihin sekä asetuksiin. Poliisin toimivaltuuksien kirjo sekä tehtävien moninaisuus on erittäin laaja. Poliisilain 2 luvussa on määritelty poliisin toimivaltuudet. Käyn tässä läpi joitakin poliisin keskeisimpiä toimivaltuuksia, joita poliisin voidaan ajatella yleisimmin käyttävän silloin, kun se antaa ensihoidolle virka-apua mielenterveyslain mukaisella virka-aputehtävällä.

Poliisilaki lienee kiistatta poliisin eniten käyttämä laki, kun puhutaan poliisin toimivallasta. Poliisilain 2 luvun 4 § mahdollistaa poliisin suorittamaan kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön kiinniottamiseksi myös virka-aputehtävällä. Päätöksen etsinnästä tekee päällystöön kuuluva poliisimies. Kun päällystöön kuuluva poliisimies tekee päätöksen antaa virka-apua, hän on yleensä saanut virka-apupyynnöstä riittävän tarkat tiedot tilanteesta, potilaan taustoista sekä tämän mahdollisesta nykyisestä olinpaikastakin. Näiden alkutietojen perusteella virka-avun antamisesta päättävä päällystöön kuuluva poliisimies antaa tehtävää suorittamaan lähtevälle partiolle toimintaohjeet sekä luvan mahdollisen etsinnän suorittamiselle. Kotietsintään liittyen pakkokeinolain (22.7.2011/806) 8 luvun 6 § mahdollistaa poliisin avaamaan etsinnän kohteena olevan tilan tarvittaessa jopa voimakeinoja käyttäen. Yleisimmin tämä tarkoittaa sitä, että poliisi kutsuu huoltomiehen avaamaan oven yleisavaimella. Äärimmäisenä vaihtoehtona on myös oven lukituksen murtaminen. Olipa oven avaamisen keino mikä tahansa, poliisimiesten on kysyttävä siihen lupa päällystöön kuuluvalta poliisimieheltä. Etsinnän jälkeen etsinnän kohteena ollut paikka on suljettava olosuhteiden edellyttämällä tavalla.

Poliisilain 2 luvun 6 § oikeuttaa poliisimiehen pääsemään muun muassa sekä kotirauhan että julkisrauhan suojaamiin paikkoihin, vaikka sinne ei olisi yleistä pääsyä. Kyseisen pykälän toinen momentti voidaan valjastaa myös virka-aputilanteeseen, jos voidaan olettaa potilaan olevan välittömän avun tarpeessa. Ainoastaan kiireellisissä tilanteissa kyseisiin paikkoihin voi poliisimies mennä sisään omalla päätöksellään. Ei kiireellisessä tilanteessa sisäänmenosta päättää päällystöön kuuluva poliisimies. Useasti jo hätäkeskuksen välittämästä tehtävästä poliisilla on tiedossa tapahtumapaikalla vallitsevat olosuhteet. Jos

esimerkiksi on tiedossa, että itsetuhoinen mielenterveyspotilas on ikään kuin linnoittautunut omaan asuntoonsa tai muuhun lukittuun paikkaan ja hän on uhannut vahingoittaa itseään ja on tiedossa, että hänellä on aiempia itsemurha-yrityksiä tai muuta vastaavaa, tällöin päällystöön kuuluva poliisimies antaa tehtävää suorittamassa olevalle partiolle heti ohjeistuksen tarpeellisista toimista, joilla lukitukset ym. esteet tullaan poistamaan.

Poliisilain 2 luvun 1 §:n mukaan poliisimiehellä on yksittäistä virkatehtävää suorittaessaan oikeus saada jokaiselta henkilöltä tarvittavat tiedot, jotta voidaan varmistaa se, kenen kanssa poliisi on tekemisissä. Yleisimmin tämä selviää henkilötunnuksen avulla. Identifiointitarkoituksessa yksittäisellä virkatehtävällä poliisimies saa ottaa henkilön kiinni ja tarkastaa hänen henkilöllisyytensä, jos tämän tuntomerkit sopivat etsittävänä olevaan henkilöön tai tämän käytös, esimerkiksi poliisin vältteleminen tai karkuun lähteminen antaa syytä epäillä hänen liittyvän meneillään olevaan virkatehtävään.⁵ Tällainen identifiointi tai profilointi voisi tulla kyseeseen esimerkiksi virka-aputehtävällä, jossa poliisia on pyydetty ottamaan sairaalasta karannut potilas kiinni ja kuljettamaan tämä takaisin sairaalaan. Poliisilla on siis oltava jonkinlaiset tuntomerkit henkilöstä jota tehtävällä ollaan etsimässä. Nykyisin kun käytännössä jokaisessa poliisiautossa on poliisin kenttäjärjestelmä, niin poliisin tilannekeskuksen on helppoa ja nopeaa lähettää tehtävää suorittavalle poliisipartiolle partioautoon etsittävänä olevan henkilön valokuva, joka helpottaa etsittävän henkilön tunnistamista. On kuitenkin muistettava, että aina ei ole saatavilla sitä kaikkein tuoreinta valokuvaa ja jotkin ihmiset ovat hyvinkin kekseliäitä muuttamaan omaa ulkonäköään hyvinkin lyhyessä ajassa eri keinoin.

Kun poliisia tarvitaan virka-aputehtävällä vaikkapa turvaamaan potilaan kuljetus paikasta A paikkaan B, tällöin poliisi joutuu käyttämään toimenpiteitä, jotka kohdistuvat potilaan vapauteen. Vapauteen kohdistuvina toimenpiteinä voidaan pitää puhumalla tai käskyttämällä tapahtuvaa vapauden rajoittamista tai vaihtoehtoisesti fyysisesti kiinni käymällä tapahtuvaa vapauden rajoittamista. Kun poliisi joutuu turvautumaan potilaan vapauteen kohdistuviin toimenpiteisiin, on kyseessä toisen viranomaisen päättämän vapaudenrajoituksen toimenpide tai muun viranomaisen toimintaan liittyvä virka-apua käsittävä toimenpide.⁶ Poliisilain 2 luvun 2 §:n mukainen kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi antaa poliisille oikeuden ottaa kiinni henkilö, joka ei kykene pitämään

⁵ Helminen ym. 1999, s. 100

⁶ Helminen ym. 1999, s. 80

itsestään huolta. Yleensä kiinniotettu henkilö ei kykene pitämään itsestään huolta vahvan päihtymystilansa vuoksi. Tämän pykälän turvin voidaan myös ottaa kiinni sellainen henkilö, joka on sellaisessa vaarassa, jossa hänen turvallisuutensa tai terveystensä on välittömästi uhattuna, eikä vaaraa voida muilla keinoin poistaa. Mielestäni tätä pykälää voisi soveltaa itsetuhoisen tai henkisesti sekavassa tilassa olevan henkilön suojaamisessa. Henkilö otettaisiin poliisin huostaan, josta henkilö toimitetaan tilanteen vakautuessa saamaan tarvitsemaansa hoitoa tai ensihoitajat tulevat poliisiin kiinniottotiloihin tekemään arvionsa ja antamaan tarvittavaa hoitoa.

3.2 Voimakeinojen käyttö

Poliisin voimakeinojen käyttö on oltava aina oikeutettua ja puolustettavana pidettävää. Mitään yhtenäistä jokaiseen tilanteeseen sopivaa toimintatapaa ei voi antaa siitä, millaisessa tilanteessa mikäkin voimankäyttöväline on ainoa oikea ja paras mahdollinen. Poliisimiehen valitessa voimankäyttövälinettä vaarallisessa tai uhkaavassa tilanteessa, vaikuttaa muun muassa se, millainen kohdehenkilö on vastassa. Virka-aputehtävällä kohdehenkilönä saattaa olla sekava potilas, joka ei mielentilansa vuoksi ymmärrä puhetta ja käskyjä, minkä vuoksi lievin toimiva voimakeino on fyysisen voimankäyttö. Fyysisiä voimakeinoja pohtiessa kohdehenkilön ja poliisin väliset fyysiset ominaisuudet vaikuttavat siihen kannattaako omaa työturvallisuuttaan riskeerata vai päätetäänkö käyttää suoraan voimankäyttövälineitä vastarinnan murtamiseksi. Voimakeinoja valittaessa merkitystä on etenkin kohdehenkilön sijainnilla. Poliisin täytyy huomioida myös samassa tilassa olevat muut henkilöt, jotka voivat altistua poliisin voimankäytölle. Esimerkiksi kaasusumuttimen käyttö sisätiloissa, joissa on muita henkilöitä, ei ole järkevä ratkaisu. Tilanteen kiireellisyyteen vaikuttaa, jos jonkun henkilön terveys tai jopa henki on uhattuna. Poliisimiehen on reagoitava tilanteeseen nopeasti käyttämällä voimakeinoja. Ideaalitulanteessa poliisilla on aikaa tehdä voimankäyttösuunnitelma ennen kohdehenkilön luokse menemistä, jolloin yllätykselliset vaaratilanteet pystytään minimoimaan.

Kun poliisi antaa virka-apua ensihoidolle, on kyseessä virkatehtävä jossa poliisilla on tarvittaessa oikeus käyttää fyysisiä voimakeinoja aivan kuin millä tahansa muullakin virkatehtävällä. Poliisilain 2 luvun 17 § määrittää poliisin voimankäytön. Vastarinnan murtaminen, kiinniottamisen toimittaminen, vapautensa menettäneen pakenemisen estäminen sekä esteen poistaminen ovat kaikki tilanteita, joissa poliisimies on tarvittaessa oikeutettu käyttämään tarpeellisia sekä puolustettavina pidettäviä voimakeinoja. On

muistettava, että voimakeinojen käyttö ei ole itsetarkoitus, vaan se on vakaasti harkittu toimenpide, jolla varmistetaan meneillään olevan virkatehtävän loppuun vieminen.⁷

Poliisin on mahdollisuuksien mukaan varoitettava voimakeinojen käytöstä ennen niiden käyttöä, jolloin kohdehenkilö saa vielä mahdollisuuden luopua vastarinnasta. Joissakin tilanteissa on tarpeen jopa varoituksen yhteydessä yksilöidä se, mitä voimakeinoa poliisi aikoo käyttää jos vastarinta ei lopu. Kaikista voimakeinojen yksilöllisestä käytöstä ei aina voi ennalta varoittaa, koska tällöin kohdehenkilö pystyy mahdollisesti suojautumaan ja ei välttämättä saavuteta tavoiteltua lopputulosta. Lievimmillään fyysiset voimakeinot voivat olla kohdehenkilön käsistä kiinni pitämistä, jolloin poliisi ei varoita kohdehenkilöä, koska siihen ei ole tarvetta. Toki on paikallaan kertoa syy, miksi poliisi ottaa kohdehenkilöä käsistä kiinni. Syy voi olla se, ettei kohdehenkilö satuta itseään tai muita. Mitä kovempia voimakeinoja poliisi aikoo käyttää, sitä tärkeämpää poliisimiehen oikeusturvan kannalta on varoittaa niiden käytöstä.

Kun poliisin fyysisten voimakeinojen kohteena on henkilö, joka kärsii mielenterveyteen liittyvistä oireista, on muistettava se, ettei kohdehenkilö kenties käyttäydy täysin samoin kuin täysin terve henkilö yleensä käyttäytyy. Psykkisistä oireista kärsivä potilas ei välttämättä ymmärrä poliisin antamia käskyjä tai hän voi jopa kuulla tai nähdä harhoja. Poliisin olisikin hyvä saada ennen fyysiseen tilanteeseen ajautumista ensihoidolta tietoa henkilön oireista, jotta poliisi osaa mukautua tilanteeseen ja suunnitella toimintansa sen mukaan. Toisaalta taas usein poliisilla on enemmän tietoja kuin ensihoitajilla. He joutuvat tekemään monta ratkaisua juuri poliisin tietojen perusteella ja tämän jälkeen konsultoivat lääkäriä. Kuten kaikilla virkatehtävillä, on poliisin käytettävä lievintä ja tehokkainta voimakeinoa. Yleensä fyysinen käsistä kiinni pitäminen ja hallintaotteessa saattaminen kenties ensihoidon kyytiin on riittävä toimenpide psykkisistä oireista kärsivän potilaan kanssa toimiessa.

3.3 Poliisitehtävän ja virka-aputehtävän välinen ero

Poliisitoiminnan näkyvin muoto ja kulmakivi, valvonta- ja hälytystoiminta hoitaa hätäkeskuslaitoksen välittämiä hälytystehtäviä. Suurin osa poliisille tulevista tehtävistä tulee hätäkeskuksen kautta, mutta myös yksityiset henkilöt sekä toiset viranomaiset voivat antaa poliisille pyyntöjä suorittaa jokin tehtävä tai kohdistaa valvontaa toivotulle alueelle, joita hoidetaan hälytystehtävien lomassa. Tehtävätyyppiä on monenlaisia, kuten erilaiset

⁷ Helminen ym. 1999, s. 107

onnettomuudet, monipuoliset valvontatehtävät sekä yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät tehtävät, joihin usein liittyvät erilaiset päihteet, kuten alkoholi ja huumausaineet. Myös kadonneiden henkilöiden etsinnät ovat poliisin perustehtäviä.⁸ Joskus poliisille tulee tehtäviä, joissa ei ole ihan selvää se, mennäänkö tilanne hoitamaan virkatehtävänä vai annetaanko tehtävällä virka-apua toiselle viranomaiselle. Vaikka lääkäri olisi tehnyt potilaasta virka-apupyynnön, voi potilaan käytös olla niin aggressiivista, että tehtävän suorittamisen voisi ajatella menevän poliisitehtävänä, jossa lopetetaan väkivaltainen hyökkäys ja estetään väkivaltarikoksen tapahtuminen. Näissä tilanteissa virka-avusta päättävän poliisimiehen tulisi antaa tehtävää suorittavalle partiolle ohjeet siitä, millä perusteilla tehtävälle lähdetään. Tärkeintä on kuitenkin se, että tehtävä saadaan hoidettua tehokkaasti ja turvataan toisen viranomaisen virkatehtävä loppuun saakka. Kun virka-apupyynnö on kirjattu asianmukaisesti, turvataan sillä tehtävän laillisuuden puolesta poliisin selusta mahdollisen kantelun varalta.

Moni psyykkisistä oireista kärsivä henkilö voi aiheuttaa poliisille tehtäviä, eivätkä ne ole kuitenkaan virka-apuun liittyviä tehtäviä. Poliisille tulee päivittäin ilmoituksia häiritsevästi käyttäytyvistä henkilöistä erilaisissa ympäristöissä. Kun poliisi menee tällaiselle häiriötehtävälle, ensisijainen tavoite on saada häiritsevä käytös loppumaan. Lievimmillään tämä tarkoittaa häiriötä käytöksellään tai olemuksellaan herättävän henkilön puhuttamista ja paikalta poistamista. Jos tämä ei ole riittävä toimenpide ja on oletettavissa että häiriö tulee jatkumaan poliisin poistuttua paikalta, voi poliisi ottaa henkilön kiinni poliisilain 2 luvun 10 §:n perusteella rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi. Yksittäistä tehtävää suorittaessaan poliisi voi siis kohdata henkilöitä, joiden voi epäillä tarvitsevan lääkärin hoitoa psyykkisen sairauden vuoksi. Lähtökohtaisesti tällaisten henkilöiden oikea paikka ei ole poliisiaseman putkatilat, vaan tapahtumapaikalle tai vaihtoehtoisesti poliisivankilalle kutsutaan ambulanssi, jolloin ensihoitajat voivat tarkastaa henkilön terveydentilan ja tarvittaessa toimittaa tämän lääkärin arvioitavaksi ja saamaan hoitoa. Vaikka ensihoitajat toteaisivat henkilön tarvitsevan hoitoa mielenterveysoireiden vuoksi, voi tämä joutua olemaan kiinniotettuna siihen saakka, kunnes hän ei ole enää päihtynyt ja lääkäri suostuu ottamaan hänet vastaan.

⁸ Helminen ym. 1999, s. 163

4. ENSIHOITO

4.1 Yleistä ensihoidosta

Ensihoidon toimintaa yleisellä tasolla ohjaa ja valvoo Sosiaali- ja terveysministeriö. Se myös vastaa ensihoitoa koskevien lakien valmistelusta. Sen antaman määritelmän mukaan ensihoidolla tarkoitetaan toimintaa, jossa äkillisesti sairastuneelle tai loukkaantuneelle potilaalle annetaan kiireistä hoitoa tapahtumapaikalla ja tarvittaessa kuljetetaan hoitoyksikköön.⁹ Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1 luvun 2§ määrittelee potilaan henkilöksi, joka käyttää terveyden- ja sairaanhoitopalveluita. Ensihoitopalvelu on osa terveydenhuollon päivystystoimintaa sairaaloiden ulkopuolella. Aiemmin puhuttiin sairaankuljetuksesta sekä sairaankuljettajasta, nykyään nuo käsitteet ovat korvattu ensihoidolla sekä ensihoitajalla. Lisäksi Ensihoitajat jaotellaan perus- ja hoitotason ensihoitajiksi.¹⁰

Ennen ensihoidon ydintehtävänä oli nopean ammatillisen avun antaminen sydänpysähdyspotilaille sekä erilaisten onnettomuuksien uhreille, sekä kuljettaa heidät saamaan sairaalahoitoa. Nykyisin ensihoitajien tehtäväkirjo on laaja. Se voi vaihdella lievistä rintakivusta aina sydänpysähdykseen, kaatumisesta vanhukselle aiheutuneesta murtumasta vakavaan väkivaltaan, alkoholipäihtymyksistä jopa hengenvaaralliseen lääkkeiden ja päihteiden yliannostukseen ym. Väestön ikääntyminen sekä yksinäisyys ja sen myötä syrjäytyminen ovat lisänneet päihteiden käyttöä sekä mielenterveyshäiriöiden määrää.¹¹ Tänä päivänä, kun terveydenhuollon palveluita on keskitetty, on ensihoidolla entistä suurempi rooli sairaaloiden ulkopuoleisessa hoidossa. Ensihoitajat pystyvät tutkimaan potilaat heidän kotonaan ja aloittamaan peruselintoimintojen häiriöiden hoidon, sekä ohjaamaan heidät suoraan oikeaan paikkaan saamaan hoitoa. Tämä vähentää myös päivystysalueiden potilasruuhkia.¹²

⁹ <http://stm.fi/ensihoito>

¹⁰ Kuisma ym. 2013, s. 17

¹¹ Kuisma ym. 2013, s. 14

¹² Kuisma ym. 2013, s. 16-17

4.2 Ensihoitopalveluiden järjestäminen

Suomen perustuslain 2 luvun 19 §:n mukaan jokaisella on oikeus sosiaaliturvaan. Samaisen pykälän 3. momentti sanoo;

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Terveydenhuoltolain (30.12.2010/1326) 4 luvun 39 § velvoittaa sairaanhoitopiirin kuntayhtymän järjestämään ensihoitopalvelut omalla alueellansa. Ensihoitopalveluita alueellaan järjestävä kuntayhtymä voi järjestää toiminnan joko itse, tai sitten yhteistyössä joko pelastustoimen tai jonkin toisen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kanssa. On myös mahdollista, että palvelu hankitaan kokonaan joltain muulta palveluiden tuottajalta. Alueellisesti toimivan kokonaisuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että päivystävät terveydenhuollon toimipisteet tekevät yhteistyötä. Jokainen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä joutuu tekemään palvelutasopäätöksen, joka koskee ensihoitoa. Siinä päätetään tapa, jolla ensihoitopalvelu tullaan järjestämään ja mitä tämä ensihoitopalvelu tulee sisältämään. Sisällöstä tulee selvittää myös palvelun tarkoituksenmukainen ja tehokas toteuttaminen tavoittamisajat huomioiden.

4.3 Ensihoidon toimivalta

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (28.6.1994/559) 3 luvun 15 § määrittelee ammattieettiset velvoitteet;

Terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemuseräisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituvat hyödyt ja sen mahdolliset haitat.

Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään.

Terveydenhuollon ammattihenkilön tulee aina antaa kiireellisen hoidon tarpeessa olevalle apua.

Ensihoitajat eivät ole saaneet lainsäätäjältä valtion virkamieslain (19.8.1994/750) 2 luvun 7 §:n mukaista virkamies-asemaa, jonka poliisi on saanut. Muun muassa tämä vaikuttaa siihen, että ensihoitajilla ei ole normaalissa potilaskohtamisessa oikeutta puuttua ihmisten perusoikeuksiin, jotka ovat lueteltuna Suomen perustuslaissa. Suomen perustuslain 2 luvun 7 § oikeuttaa jokaiselle oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Vastaavasti 10 § mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Näihin kahteen edellä mainittuun perusoikeuteen kaikkien muiden perusoikeuksien tavoin poliisi voi puuttua yksittäisellä virkatehtävällä poliisilain turvin. Ensihoitajat eivät siis voi mennä potilaan asuntoon vastoin potilaan tahtoa tai lähteä häntä tahdonvastaisesti kuljettamaan hoitoon.

Toisinaan ensihoitajille voi tulla eteen tilanne jossa potilas ei itse kykene avaamaan asuntonsa ovea ensihoitajille. Potilaalla voi olla esimerkiksi vaikea vamma tai hän on tiedottomassa tilassa. Näissä kiireellisissä tilanteissa ensihoitajat voivat käyttää rikoslain (19.12.1889/39) 4 luvun 5§:n mukaista pakkotilaa ja mennä potilaan asuntoon ilman tämän suostumusta. Pakkotilassa otetaan huomioon pelastettava etu sekä teolla aiheutetun vahingon määrä. Käytännössä siis on mahdollista rikkoa toisen henkilön omaisuutta jos pelastettavana on ihmishenki. Tilanteen salliessa on kuitenkin järkevää käyttää esimerkiksi saatavilla olevaa yleisavainta.

5. PSYKIATRINEN POTILAS

5.1 Psykiatrinen potilas ensihoidossa

Psykiatrissa hoitoa tarvitsevien potilaiden kohtaaminen sairaaloiden ulkopuolisessa hoidossa lisääntyy jatkuvasti. Suunta on muuttunut niin, että yhä useampi potilas on avohoidossa ja asuvat tuetusti kodin omaisessa paikassa tai kotona. Lisäksi 2000-luvulla mielenterveyden häiriöiden vuoksi yhä useampi ihminen jää työkyvyttömyyseläkkeelle.¹³ Usein potilaat kärsivät joko psykoosista, käyttävät huumausaineita tai yrittävät itsemurhia, jonka vuoksi heidät ohjataan hoitoon usein jopa vastoin potilaan omaa tahtoa. Kun potilas ei itse halua hakeutua hoitoon, on ensihoidolla suuri rooli potilaan toimittamisessa hoidon piiriin. Psykiatrisen potilaan hoidossa pätee aivan samat toimintamallit kuin missä tahansa potilaan kohtaamisessa. Potilaan omaa kokemusta on kunnioitettava ja auttamisen pääpaino on puheessa sekä kuuntelemisessa. Kun itsellensä tai muille vaaraksi oleva psykiatrinen potilas ei kuuntele puhetta, vaatii se ensihoidolta erityisen toimintasuunnitelman sekä rohkeutta puuttua tilanteeseen. Jokaisessa potilaskohtaamisessa on kuitenkin muistettava osapuolten turvallisuudesta huolehtiminen.¹⁴

Erilaisista psyykkisistä oireista kärsivä potilas voi joskus olla aggressiivinen niin itseään, ensihoitajia kuin myös poliisia kohtaan. Tilanteet, jossa potilas on käyttäytynyt hyökkäävästi auttajiaan kohtaan, on alkanut yleistymään 1980-luvulta lähtien. Potilaan väkivaltaista käytöstä ja siihen liittyviä riskitekijöitä on alkoholin, huumausaineiden, uni- ja mielialalääkkeiden lisääntynyt yhteiskäyttö.¹⁵ Ensihoitajat voivat kohdata työtehtävällään useanlaista väkivaltaa. Usein potilaat uhkaavat väkivallalla, jolloin kyse on henkisestä väkivallasta. Myös haukkuminen ja uhkaavasti esitettyjen vaatimusten ilmaiseminen on luokiteltu henkiseksi väkivallaksi. Kun potilas alkaa fyysisesti toteuttamaan uhkauksiaan, raapimaan, huitomaan, lyömään, potkimaan tai vaikka puremaan, tällöin on kyse fyysisestä väkivallasta. Jos potilaan aggressiivinen käytös konkretisoituu esimerkiksi ambulanssin kuljetustilassa, potilaan alkaessa kohdistamaan väkivaltaa laitteisiin ja hoitokalustoon, on kyse omaisuuteen kohdistuvasta väkivallasta.¹⁶

Yleensä jos ensihoitajilla on jo tehtävän alkutietojen perusteella epäily potilaan mahdollisesta aggressiivisuudesta, pyytää ensihoito hätäkeskuksen kautta poliisilta virka-

¹³ Hietaharju, Nuutila, 2012, s. 31

¹⁴ Alaspää ym. 2003, s. 447

¹⁵ Hietaharju, Nuutila, 2012, s. 164

¹⁶ Hietaharju, Nuutila, 2012, s. 165

apua turvaamaan heidän työtehtävänsä. Nykyisin kun poliisin resurssit ovat rajalliset ja keskitettyinä kaupunkeihin, voi ensihoito joutua olemaan pitkiäkin aikoja potilaan kanssa, jolloin on hyvä kyetä rauhoittelemaan tunnekuohussa olevaa potilasta. Ennen aggressiivisen potilaan kohtaamista tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä keskustelemaan esimerkiksi muiden samassa tilassa olleiden henkilöiden kanssa, jolloin ensihoito saa jonkinlaisen käsityksen siitä, millainen potilaan mielentila sillä hetkellä on ja mitkä syyt ovat tilanteeseen johtaneet.¹⁷

Potilaan kanssa asioidessa on hyvä varautua mahdolliseen väkivaltatilanteeseen jättäen itsellensä sekä potilaalle mahdollisen perääntymistien vapaaksi. Vaarallisen potilaan kanssa samaan tilaan ei kannata mennä yksin, vaan vähintään työparin kanssa. Potilaan siirtäminen vähemmän vaaralliseen ympäristöön on hyvä vaihtoehto, esimerkiksi keittiöstä olohuoneeseen, jolloin potilaan käsien ulottuvilla ei ole esimerkiksi niin paljoa teräviä astaloita. Jos potilaan puhuttaminen tapahtuu tilassa, jossa on esineitä, joilla potilas voisi vaarantaa ensihoidon turvallisuutta, tulee nämä esineet mahdollisuuksien mukaan poistaa kauemmaksi, tai ainakin tiedostaa niiden olemassa olo.¹⁸

Tärkeintä on olla itse rauhallinen ja kuunnella oikeasti mikä potilaan mieltä painaa. Potilaan kanssa ei kannata olla aivan lähekkäin, jolloin on paremmat mahdollisuudet väistää mahdolliset potilaan hyökkäykset. Vaikka potilas huutaisi, ei hoitajien pidä tähän lähteä mukaan, vaan on kyettävä olemaan provosoitumatta. Tärkeintä on olla kunnioittava, ymmärtävä ja sovitteleva.¹⁹ Jos potilas alkaa yllättäen käyttäytymään aggressiivisesti ja hyökkää oikeudettomasti, saavat ensihoitajat turvautua hätävarjeluun rikoslain (9.12.1889/39) 4 luvun 4 §:n mukaan.

5.2 Mielenterveyden häiriöt ja sairaudet

Ensihoitajat sekä poliisi joutuvat kohtaamaan päivittäin entistä useammin erilaisista psyykkisistä sairauksista kärsiviä henkilöitä, jotka vaativat tahdosta riippumatonta hoitoa. Tässä osiossa tuon esiin yleisimpiä psyykkisiä oireita, joita esiintyy poliisin ensihoidolle antamalla virka-aputehtävillä. Päätelmät oireiden yleisyyksistä perustuu itseni tekemiin havaintoihin sekä työyhteisön kertomaan.

¹⁷ Alaspää ym. 2003, s. 449

¹⁸ Alaspää, ym. 2003, s. 449

¹⁹ Hietaharju, Nuutila, 2012, s. 169

Psyykkisten oireiden tunnistaminen ei aina ole helppoa, koska mielenterveysoireista kärsivä henkilö voi skarpata tilanteessa, jossa ensihoitajat tai poliisi häntä puhuttavat. Itselläni on kokemusta useasta tilanteesta, joissa hoitoa tarvitsevan henkilön läheiset ovat ottaneet yhteyttä hätäkeskukseen, koska ovat huomanneet potilaassa tapahtuneita muutoksia. Henkilöllä ei ole välttämättä edes diagnosoitu mitään psyykkistä sairautta, vaan läheiset ovat havainneet henkilön käytöksen, olemuksen tai mielenlaadun muuttuneen huomattavasti.

Mielenterveyteen liittyviä häiriöitä sekä sairauksia on lukuisia. Kuitenkin ne voidaan luokitella viiden eri ryhmän alle seuraavalla tavalla;

- Ahdistuneisuushäiriöt
- Mielialahäiriöt
- Persoonallisuushäiriöt
- Skitsofrenia ja muut psykoosit
- Päihderiippuvuudet

Ahdistuneisuushäiriöt voivat olla lyhytkestoisia, jostakin elämän muutoksesta johtuvia oireita, jolloin oireet voivat esiintyä esimerkiksi hikoiluna, unettomuutena tai huimauksena. Pidemmälle edenneenä oireet voivat aiheuttaa vaikeaa masennusta, pelkotiloja sekä itsemurha-ajatuksia.²⁰

Mielialahäiriöissä oireet ovat selkeästi pidempikestoisia mielialan vaihteluita, kuin ahdistuneisuushäiriön oireet. Mielialahäiriöt voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri osa-alueeseen; Mielialan laskuun, eli depression, johon liittyy erilaiset masennustilat. Toisena on mielialan nousu, eli hypomania sekä mania, jolloin henkilön käytös on epänormaalisti kohonnut ja hän käyttäytyy usealla elämän osa-alueella holtittomasti. Kolmantena mielialanhäiriönä on näiden kahden aiemmin mainitun yhdistelmä, eli kaksisuuntainen mielialahäiriö. Tällöin henkilön henkinen tasapaino muuttuu masentuneesta epänormaaliin vauhdikkuuteen.²¹

Persoonallisuushäiriöt liittyvät nimensä mukaisesti henkilön persoonallisuuden muutoksiin. Henkilön persoonallisuus voi vaihdella huomionhakuista aina

²⁰ Hietaharju, Nuutila, 2012, s. 34-35

²¹ Hietaharju, Nuutila, 2012, s. 46-48

eristäytyneeseen ja sosiaalisista tilanteista vetäytyvään.²² Oma kokemukseni on, että persoonallisuushäiriöistä kärsivät potilaat eivät ole mielenterveyslain perusteella tapahtuvan virka-avun yleisimpiä asiakkaita.

Skitsofrenia ja muut psykoosit liittyvät henkilön todellisuudentajun heikentymiseen. Psykoottinen henkilö voi kokea aistiharhoja sekä kuulla, tuntea, haistaa tai maistaa mitä tahansa, vaikka ne eivät olisikaan todellisia aistimuksia. Psykoosin yleisin muoto on skitsofrenia eri muodoissaan.²³

Mielenterveyslain perusteella ensihoidolle annettavan virka-avun potilaita voi olla jokaisesta edellä mainitusta ryhmästä. Oma käsitykseni asiasta on kuitenkin se, että itsetuhoiset sekä harhaiset potilaat aiheuttavat eniten virka-aputehtäviä. Itsetuhoisuuden syynä on usein ollut pitkälle jatkunut masennus tai ahdistuneisuus, sekä sosiaalisten suhteiden päättyminen.

5.3 Tahdosta riippumaton hoito ja potilaan kuljetus

Kun potilaan todetaan olevan mielisairas ja hänen hoitoon saattamatta jättäminen vaarantaisi hänen tai jonkun muun henkilön turvallisuutta tai terveyttä tai pahentaisi hänen mielisairauttaan, on tällainen henkilö määrättävä hoitoon jopa vastoin potilaan omaa tahtoaan. Edellytyksenä on myös se, että kaikki muut terveyspalvelut ovat riittämättömiä kyseisen potilaan hoitamiseksi. Kun lääkäri määrää tällaisen potilaan tahdosta riippumattomaan hoitoon, on mahdollista, ettei potilas itse saavu hänelle määrättyyn hoitopaikkaan saamaan hoitoa. Tällöin ensihoidon tehtävänä on kuljettaa potilas ambulanssikyödyllä hoitoon. Kun potilasta lähdetään kuljettamaan tahdon vastaisesti hoitoon, on hyvin yleistä että poliisilta pyydetään virka-apua kuljetuksen turvaamiseksi, etenkin jos voidaan olettaa potilaan käyttäytyvän uhkaavasti kuljetuksen aikana.

Kun potilasta lähdetään kuljettamaan vastentahtoisesti hoitoon, yleensä siis terveysasemalle odottamaan lääkärin mahdollisesti antamaa M1 tarkkailulähetettä psykiatriseen sairaalaan, edellyttää tämä toimi aina lähetettä hoitavalta lääkäriltä. Aina kuitenkin virallista lähetettä ei ole ensihoitajilla mukana. Tämä voi konkretisoitua tilanteessa, jossa hoitava lääkäri on jo ennättänyt kuulla hoidettavaa potilasta ja he ovat sopineet potilaan arvioon toimittamisesta. Potilas siis kuljetetaan lähtökohtaisesti aina

²² Hietaharju, Nuuttila, 2012, s. 53-57

²³ Hietaharju, Nuuttila, 2012, s. 58-66

ensiksi lääkärin arvioitavaksi terveysasemalle. Joskus poikkeuksena voi olla tilanne, jossa potilas on jo määrätty psykiatriseen sairaalahoitoon, mutta hän jättää esimerkiksi palaamatta lomaltaan määräaikaan mennessä tai hänen kuntonsa heikkenee huomattavasti psykiatrisesta sairaalasta poistumisen aikana. Tällaisissa tilanteissa potilas voidaan siis kuljettaa suoraan sinne psykiatriseen sairaalaan, johon hänet on määrätty hoitoa saamaan. Jos potilaan kuljettamisessa tarvitaan käyttää pakkokeinoja, on tällöin otettava yhteys toiminta-alueen poliisiin. Potilaan kuljettaminen on tehtävä ensisijaisesti ambulanssilla.²⁴

Sairaalassa potilaan liikkumisvapautta voidaan rajoittaa mielenterveyslain 4 a luvun 22 d §:n mukaisesti. Potilaalle voidaan sairaalassa myös asettaa erityisiä rajoituksia mielenterveyslain 4 a luvun 22 d §:n mukaisesti. Erityisinä rajoituksina voidaan käyttää muista potilaista eristämistä sekä potilaan tilapäistä sitomista. Potilaan väkivaltainen käytös tai uhka siitä ovat tilanteita, joissa erityisiä rajoituksia käytetään. Erityisten rajoitusten käytöstä päättää potilaan hoidosta vastaava lääkäri tekemiensä tutkimusten perusteella. Kiireellisissä tapauksissa hoitohenkilökuntaan kuuluva saa tehdä päätöksen näiden rajoitteiden käytöstä mutta siitä on ilmoitettava välittömästi potilasta hoitavalle lääkärille.

Olen kuullut, että eri puolilla Suomea on erilaisia käytäntöjä siitä, kuinka poliisi hoitaa nämä virka-aputehtävät, joissa potilas siirretään ensihoidon kanssa yhteistyössä paikasta toiseen. Suomessa tuntuisi olevan yhtä monta käytäntöä, kuin mitä on vaihtoehtoja käytettävänä. Toimintatapojen kirjo on siis laaja. Joissakin poliisilaitoksissa vaarallinen tai arvaamaton potilas kuljetetaan poliisiauton kuljetustilassa, jolloin yksi ensihoitaja sijoittuu poliisiauton keskiosaan, jotta hän voi tarkkailla ja keskustella potilaan kanssa matkan aikana. Jos potilaan voidaan epäillä yrittävän vahingoittaa itseään kuljetuksen aikana, ei tämä vaihtoehto ole silloin järkevää, koska poliisiauton kuljetustilassa ei ole mahdollista esimerkiksi sitoa potilasta millään tavalla. Toisaalta taas poliisiauton kuljetustilassa ei ole kallista elektroniikkaa, jota potilas voisi aggressiivisella käytöksellään hajottaa, toisin kuin ambulanssissa. Meillä Itä-Suomen poliisilaitoksella käytäntö on se, että yksi poliisimies menee ensihoitajien ja potilaan mukaan ambulanssiin matkan ajaksi turvaamaan kuljetuksen ja toinen poliisimies ajaa poliisiautolla ambulanssin perässä kohteeseen.

²⁴ Alaspää ym. 2003, s. 541 - 452

6. ESIMERKKITAPPAUS

Valitsin opinnäytetyöhöni yhden esimerkkitapauksen poliisiin antamasta virka-avusta ensihoidolle mielenterveyspotilaan kuljettamisessa. Kuljetuksen avustaminen on viime vuosina ollut ylivoimaisesti yleisin mielenterveyteen liittyvä virka-aputehtävä, jonka vuoksi valitsin tämän esimerkkitapauksen. Muistelin kuulleen joskus tapauksesta, jossa hoitoon kuljetettava potilas hyppäsi liikkuvasta ambulanssista ja jäi perässä ajaneen poliisiauton alle. Löysin kyseisen uutisen otsikolla ”HYPPÄSI AMBULANSSISTA-KUOLI POLIISIAUTON ALLE” Iltalehden verkkosivuilta, ja koska kyseessä oli mielenterveyspotilas virka-aputehtävällä, niin päätin ottaa kyseisen uutisen osaksi opinnäytetyötäni.

Potilaan sairaankuljetus päättyi traagisesti lähellä Saloa.

Onnettomuus sattui viime torstaiyönä heti puolenyön jälkeen, kun saattotehtävälle määrätty poliisipartio oli varmistamassa mielenterveyspotilaan kuljetusta Turusta Imatralle.

Kolmekymppiselle miespotilaalle oli tiettävästi annettu rauhoittavia lääkkeitä Turun yliopistollisessa keskussairaалassa. Näin haluttiin varmistaa, että pitkä ambulanssimatka sujuisi ongelmitta. Lääkäri oli kuitenkin varmuudeksi pyytänyt vielä poliisia virka-apuun varmistamaan, ettei arvaamattomaksi ja väkivaltaisesti epäilty potilas aiheuttaisi harmia.

Poliisien kanssa oli sovittu, että nämä eivät olisi ambulanssissa, vaan ajaisivat sen perässä.

Yllättäen Valtatie 1:llä nelisen kilometriä ennen Suomensjärveä ja Kiikalan liittymää potilas sai väkivalloin turvavyönsä irti. Mies nousi paareilta, avasi ambulanssin takaoven ja hyppäsi ulos autosta. Potilaan vieressä ollut sairaankuljettaja ei ehtinyt estää häntä.

Oven avautuminen tuli poliiseillekin niin yllättäen ja nopeasti, etteivät he ehtineet väistää, vaan törmäsivät potilaaseen. Onnettomuuspaikalla on tiettävästi sadan kilometrin nopeusrajoitus.

Vaikka ambulanssimiehistö oli valmiiksi onnettomuuspaikalla, mitään ei voitu enää tehdä potilaan hengen pelastamiseksi.

Koska yliajaja on poliisi, tapauksen tutkinta on siirretty Pirkanmaan syyttäjänviraston vastuulle.

Poliisiauton kuljettajaa epäillään tällä hetkellä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta ja kuolemantuottamuksesta. Tutkinta keskittyy nyt lähinnä nopeuksiin ja siihen, ajoiko poliisiauto liian lähellä ambulanssia.²⁵

²⁵ Kunnas, Iltalehti 2012

En tiedä kyseisestä tapahtumasta yhtään enempää, kuin mitä tässä uutisessa kerrotaan, joten aion pohtia tapahtunutta ensihoidon toimivaltuuksien kannalta. Pohdin myös sitä, mikä tilanteessa on mahdollisesti mennyt vikaan ja kuinka poliisi olisi omalla toimivallallaan voinut kenties vaikuttaa tilanteen lopputulokseen.

Oletetaan, että kyseisessä tapauksessa lääkäri on tehnyt kirjallisen virka-apupyynnön poliisin tilannekeskukselle, jossa päällystöön kuuluva poliisimies on hyväksynyt virka-apupyynnön ja kyseinen virka-aputehtävä on joko hätäkeskuksen kautta tai suoraan tilannekeskuksesta välitetty kenttäjohtajan kautta valvonta- ja hälytystehtäviä hoitavalle poliisipartiolle.

Uutisen mukaan potilaan kuljetus on siis alkanut Turusta, jossa lääkäri on tehnyt potilaan mielentilaa koskevan arvion, ennen kuin ensihoitajat ovat lähteneet kuljettamaan häntä kohti Imatraa. Uutisessa on kerrottu, että potilas on lääkitty niin, että tämän on oletettu nukkuvan tai olevan rauhallisesti koko matkan ajan. Jos näin on, niin voiko ensihoitajat sokeasti luottaa lääkityksen toimivuuteen tai onko potilaan aiempi käytös antanut olettaa, että tämä käyttäytyy rauhallisesti koko matkan ajan. Uutisessa on kerrottu potilaan mahdollisesta väkivaltaisesta ja arvaamattomasta käytöksestä, jonka vuoksi hänet on turvavöillä sidottu kiinni. Mielestäni se on vähintäänkin erikoista, että poliisimies ei ole mennyt ambulanssin kyytiin turvaamaan kuljetusta, koska matka on ollut noin pitkä ja potilaan taustat ovat olleet tiedossa. Vastaava toimintamalli on voinut olla kyseisen poliisilaitoksen alueella ihan normaali käytäntö, ja koska mitään vastaavaa ei kaiketi ollut aiemmin tapahtunut, niin samalla toimintatavalla on tapahtumahetkelläkin toimittu, eli on luotettu tuuriin, ettei tälläkään kertaa tapahdu mitään, koska aiemminkaan ei ole mitään tapahtunut.

Jos pohditaan sitä, millaisia keinoja ensihoitajalla on ollut käytettävissä tilanteessa, jossa asiakas on alkanut käyttäytymään itselle tai muille vaarallisesti kesken ambulanssikuljetuksen, niin ensihoitaja ei käytännössä ole pystynyt toimivaltuuksiensa rajoissa kuin yrittää pitää potilasta paikallaan siihen saakka, kunnes ambulanssin kuljettaja saa jarrutettua ja pysäytettyä auton. Toki uutisessa ei kerrota potilaan ja ensihoitajan välisiä fyysisiä eroavaisuuksia tai muitakaan olosuhteita. Voisi kuitenkin kuvitella, että toinen ensihoitajista ennättäisi reagoida tilanteeseen edes sen verran, että ambulanssi saadaan pysäytettyä, jotta poliisi ennättäisi apuun ja tarvittaessa voisi käyttää toimivaltaansa oikeutettua lievintä ja tehokkainta voimakeinoa tilanteen rauhoittamiseksi.

Jos potilas on suoraan hyökännyt ensihoitajan kimppuun, on ensihoitaja, aivan kuin kuka vain henkilö oikeutettu hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaisesti. Hätävarjelussa kuitenkin tavoitteena on suojella omaa henkeä ja terveyttä ja pysäyttää oikeudeton hyökkäys. Hätävarjelussa on muistettava se, että on käytettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavina pidettäviä voimakeinoja. Jos potilas on käytöksellään tai puheillaan uhannut hyppäävänsä liikkuvasta ambulanssista kesken matkan, tulisi tähän reagoida välittömästi, niin ensihoidon kuin poliisinkin toimesta.

Uskon, että jos poliisimies olisi ollut ambulanssin kyydissä turvaamassa kuljetusta, tätä tapahtumaa ei olisi päässyt tapahtumaan. Luultavasti tämän tapauksen jälkeen kyseisellä sairaanhoidon alueella poliisi on jatkossa ollut ambulanssissa mukana turvaamassa niin ensihoitajien kuin potilaankin matkan turvallisuuden. Ambulanssi ei ole työturvallisuutta ajatellen paras mahdollinen toimintaympäristö. Poliisimiehillä on yllään suojaliivit sekä haalarit, jotka suojaavat paljon tehokkaammin kuin ensihoitajien pikeepaita. Lisäksi ambulanssissa on paljon erilaisia hoitovälineitä, jotka tekevät kuljetustilasta rajallisen.

7. VIRKA-APUTEHTÄVIEN OSUUS POLIISIN VIRKATEHTÄVISTÄ

7.1 Poliisille ohjatut virka-aputehtävät vuosina 2010, 2015 & 2016

Oheisessa kaaviossa on esitetty vuosien 2010, 2015 sekä 2016 ajalta Politrip-järjestelmään kirjatut hätäkeskuksen poliisille välittämät mielenterveyteen liittyvät virka-aputehtävät;

Tehtävälaji	2010	2015	2016
<p>Poliisin toimintavelvollisuus</p> <p>(Erilaisia mielenterveyspotilaisiin liittyviä tehtäviä, joihin usein on virka-apupyynnö olemassa tai valmisteilla. Kohdehenkilöinä on myös jonkin verran lapsia sekä nuoria henkilöitä.)</p>	184kpl	55kpl	46kpl
<p>Kuljettamisen avustaminen</p> <p>(Virka-apupyynnö pohjana. Yleisimmin tilanteita, joissa poliisi avustaa potilaan kuljettamisessa esimerkiksi kotoa sairaalaan tai sairaalasta saamaan tahdon vastaista hoitoa johonkin hoitolaitokseen. Näillä tehtävillä poliisi on joutunut välillä turvautumaan voimakeinojen käyttöön.)</p>	901kpl	2239kpl	2811kpl
<p>Palauttaminen sairaalaan</p> <p>(Tehtäviä, joissa potilas on poistunut luvatta jostakin sairaalasta tai lääkärin vastaanotolta kesken MT-arvion teon. Tehtäviin liittyy usein mielenterveysongelmat, mutta voi olla myös päihteistä johtuvia tehtäviä.)</p>	127kpl	402kpl	407kpl

Tutkimuksen turvaaminen (ei kuulu annettavan virka-avun piiriin) (Tähän tehtävälajiin kuuluu erilaisia potilaille suoritettavien lääkinnällisten toimenpiteiden turvaamisia. Joissain tapauksissa tähän tehtävälajiin oli myös merkattu poliisin toimenpiteeksi kuljetuksien turvaamisia ensihoidon perässä ajamalla.)	570kpl	84kpl	122kpl
Muu mielenterveyteen liittyvä tehtävä (Yleisimpinä tehtäviä, joissa poliisipartio tai joku muu oli tavannut kadulta hoitoa tarvitsevia, harhaisia tai muuten sekavia henkilöitä ja jotka sitten toimitettu saamaan hoitoa tai lääkäriin. Myös kiinniotettujen henkilöiden kuljetuksia poliisivankilalta hoitoon, jos kiinniotetulla henkilöllä on ollut itsetuhoisia ajatuksia tai tekoja.)	601	164kpl	166kpl
Yhteensä	2383	2944kpl	3552kpl

Politrip-järjestelmän mukaan vuonna 2015 poliisilla oli kaikkiaan reilut 1,27 miljoonaa virkatehtävää ja vuonna 2016 määrä kasvoi noin 6000 kpl:tta. Vuonna 2015 taulukossa esitettyjä virka-aputehtäviä oli kaikkiaan 2944 kpl:tta ja vuonna 2016 3552 kpl:tta. Virka-aputehtävien kasvun osoittamiseksi taulukossa on esitettyä myös vuoden 2010 vastaavat tehtävämäärät, jotka olivat 2383kpl:tta. Vuonna 2015 kirjattujen virka-aputehtävien määrät

nousivat taulukon mukaan yli 600kpl:tta vuoteen 2010 verraten ja vuonna 2016 peräti melkein 1200kpl:tta. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet kuljettamisen avustamiseen liittyvillä virka-aputehtävillä, jotka ovat yli kolminkertaistuneet vuodesta 2010 vuoteen 2016 mennessä.

Prosentuaalinen keskiarvo vuosien 2015 ja 2016 taulukossa esitettyjen virka-aputehtävien osuus kaikista poliisin virkatehtävistä oli noin 0,25 %. Vaikka kappalemäärällisesti virka-aputehtävät eivät olekaan poliisin yleisimpiä tehtävälajeja, ovat ne nykyään päivittäisiä tehtäviä, jotka voivat olla hyvinkin haastavia ja aikaa vieviä. Mielenterveyslakiin perustuvalla virka-aputehtävällä kohdehenkilö on aina tietynlainen työturvallisuushaka, joka on otettava huomioon poliisin varautumisessa ja toiminnassa.

Varsinkin kuljetuksen avustamiseen liittyvissä Politripin hätäkeskuksen tehtävälapuista oli havaittavissa usein tilanne, että poliisin ei tarvinnut kuin mennä tehtäväpaikalle, niin asiakas oli suostunut ensihoitajien vaatimuksiin esimerkiksi ambulanssin kyytiin menemisestä. Yleistä oli myös se, että poliisin tehtävä oli peruutettu, koska asiakas oli saatu ambulanssin kyytiin ensihoitajien suostuttelemana. Näissä tilanteissa tulee mieleen se, että onko poliisi hälytetty liian varhaisessa vaiheessa antamaan virka-apua ja ovatko ensihoitajat hoitaneet puhejudon loppuun saakka.

Joissakin tehtävälajeissa oli havaittavissa selviä päällekkäisyyksiä, koska samanlaisia poliisin suorittamia toimenpiteitä oli merkitty eri tehtävälajien alle. Näistä eniten päällekkäisyyksiä oli kuljetusten turvaamisissa, joita oli merkitty kuljettamisen avustamiseksi sekä tutkimuksen turvaamiseksi. Tämä voi johtua eri hätäkeskuspäivystäjien kirjaustavoistakin, jonka vuoksi aivan tarkkoja virka-aputehtävien määriä on hankala selvittää.

8. LOPUKSI

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää poliisin ja ensihoidon toimivaltuuksien eroja. Ensihoidon toimivaltuuksien puutteellisuus on yleisin syy sille, miksi poliisia tarvitaan antamaan virka-apua. Ensihoidon toimivallan puutteet konkretisoituvat tilanteissa, joissa on päästävä potilaan kotirauhan suojaamalle alueelle. Lisäksi perustuslaissa säädetty oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen estävät ensihoitajia käyttämästä fyysisiä voimakeinoja vastarintaa tekevän potilaan siirtämiseksi ja kuljettamiseksi.

Nykyään etsitään säästöjä joka paikasta ja pohditaan keinoja, joilla poliisin perustehtäviä pystyttäisiin siirtämään jonkin toisen toimijan, yksityisen sektorin tai kunnan hoidettavaksi. Nykyisillä poliisin resursseilla on järkevää pohtia vaihtoehtoisia toimintatapoja vaikkapa juopuneiden kuljettamisten osalta. Virka-avun antamista ja ensihoitajien työn turvaamista ei kuitenkaan tule ulkoistaa poliisilta pois, koska silloin tingitään kansalaisten perusoikeudesta, turvallisuudesta.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli pohtia myös sitä, voisiko ensihoitajien toimivaltaa lisätä niin, ettei poliisin tarvitsisi niin usein olla ensihoidon tehtävillä mukana antamassa virka-apua. Ensihoitajien oikeuksia puuttua yksilön vapauteen ja koskemattomuuteen pitäisi lisätä paljon. Lähtökohtaisesti jos näinkin suurta muutosta lähdetään toteuttamaan, vaatisi se lakitasoisten muutosten lisäksi lukuisia muutoksia ensihoitajien koulutukseen, taktiseen toimintaan ynnä muuhun. Tämä tarkoittaisi ensihoitajien kouluttamisen lisäämistä ja samalla myös kustannukset kasvaisivat. Suurin ja työläin osuus olisi kaiketi ensihoitajille koulutettavat uudet asiat, joita olisivat esimerkiksi fyysisten voimakeinojen ja voimankäyttövälineiden hankkiminen sekä oikeaoppinen ja tehokkain käyttö äärimmäisiä tilanteita varten. On myös huomioitava se, että ensihoitajat eivät ole samalla tavoin henkisesti valmiita painimaan asiakkaiden kanssa, kuin mitä jokainen poliisiksi valmistunut henkilö on ääritilanteessa. Tämänkin vuoksi jokaiseen ambulanssiin olisi lisättävä ensihoitajien määrää ainakin yhdellä ensihoitajalla, jos vaarallisen tai aggressiivisen potilaan kanssa aiottaisiin selvitä kunnialla joka tilanteissa.

Ensihoitajien perustehtävänä on potilaiden hoitaminen ja auttaminen. Jos ensihoitajien toimivaltaa lisättäisiin niin, että he voisivat mennä ilman lupaa kotirauhan suojaamiin paikkoihin, sekä tarvittaessa käyttää fyysisiä voimakeinoja, niin muuttaisiko se tilannetta

nykyistä paremmaksi. Yleisesti voidaan ajatella, että jos samat henkilöt ovat ensiksi painineet potilaan kanssa, ei potilas luultavamminkaan ole kovin yhteistyöhaluinen saman tien alkavassa hoitotilanteessa. Tämän vuoksi poliisi on se, joka tekee niin sanotun likaisen työn ja saa kenties potilaalta kuraa niskaansa tilanteessa, jossa poliisi on joutunut käyttämään potilaaseen voimakeinoja, vaikka vain laittamaan tälle käsiraudat. Vaikka potilas olisikin tuhtunut poliisiin, voi hän kuitenkin suhtautua hoitoa antaviin ensihoitajiin paljon neutraalimmin ja antaa näille työrauhan.

Usein poliisin läsnäolo virka-aputehtävällä liittyy hoidon kohteena olevan potilaan vaarallisuuteen. Jos poliisin läsnäolosta tingittäisiin, samalla tingittäisiin myös ensihoitajien työturvallisuudestakin. Tähän ensihoitajien turvallisuusongelmaan haluavat muutosta ensihoitajat Sanna Kauppinen sekä Erik Lydén, luomalla kansalaisaloitteen poliisien resurssien turvaamisesta lailla. Artikkelissa ensihoitajat kertovat joutuvansa yhä useammin tilanteisiin, joissa heitä on vastassa joko väkivaltainen potilas ja he joutuvat iskujen tai potkujen kohteiksi. Ensihoitajat kertovat, että joskus tehtävällä on vastassa potilas, joka on saanut pahoinpitelyn seurauksena vammoja. Pahin tilanne on silloin, kun väkivaltainen ja mahdollisesti teräaseella tai muulla aсталolla aseistautunut tekijä on vielä paikalla kohteessa, eivätkä ensihoitajat pysty menemään auttamaan vammoja saanutta uhria ennen kuin poliisi saapuu paikalle turvaamaan hoitotoimenpiteet. Ja kuten jokainen tietää, tänä päivänä lähin poliisipartio voi olla jopa kymmenien kilometrien päässä, kun mennään asutuskeskusten ulkopuolelle.²⁶

Vaikka virka-avun antaminen ei ole prosentuaalisesti poliisin virkatehtävissä korkealla, on kyseessä tärkeä sekä vastuullinen virkatehtävä. Virka-aputehtävien määrä näyttää lisääntyvän vuosi vuodelta ja näille tehtäville osallistuvien kannalta toimivin ja taloudellisestikin kannattavin ratkaisu olisikin saattaa poliisien määrä sille kuuluvalla tasolla, jotta poliisi olisi saatavilla ensihoitajien avuksi vähintäänkin kohtuullisessa ajassa myös syrjäisemmälläkin seuduilla.

²⁶ Poliisi & Oikeus-lehti, 3/2016, s.16.

9. POHDINTAA

9.1 Tutkimuksen onnistuminen

Mielestäni onnistuin löytämään keskinkertaiset vastaukset opinnäytetyöni molempiin tutkimusongelmiin. Aivan tarkkaa vertailua poliisin ja ensihoidon toimivaltuuksista en tehnyt, koska keskityin vertailemaan ainoastaan niitä toimivaltuuksia jotka voivat olla keskeisessä roolissa virka-aputehtävällä mielenterveyslain perusteella. Myöskään kovin syvällistä pohdintaa en tehnyt siitä, mitä kaikkea ensihoitajille lisättävien toimivaltuuksien lisääminen vaatisi sekä kustantaisi valtiolle.

Jälkikäteen ajateltuna tutkimuksellinen tutkimusmenetelmä oli toimiva ratkaisu. Aineistoa olisi ollut kuitenkin järkevää kerätä myös muutamalla asiantuntijahaastattelulla. Virka-apupyynnöitä tekevältä lääkäriltä sekä virka-apupyynnöitä käsittelevältä henkilöltä poliisin tilannekeskuksesta olisi saanut paremmin konkreettista tietoa prosessin kulun suhteen. Haastatteluiden avulla olisi myös voinut saada esiin mahdolliset käytännön työssä esiintyvät mahdolliset haasteet sekä ongelmat. Nyt opinnäytetyöni perustui ainoastaan omiin pohdintoihini, lakeihin sekä alan kirjallisuuteen ja sähköisiin julkaisuihin.

9.2 Jatkotutkimus

Aiheesta pystyisi tekemään useita jatkotutkimuksia. Esimerkiksi tässä työssä esitettyjen mielenterveyteen perustuvien virka-aputehtävien määrien kehittymistä havainnollistin ainoastaan kolmen eri vuoden ajalta. Tämän vuoksi ehdottaisin tarkastelemaan poliisille tulleiden mielenterveyslain perusteella kirjattujen virka-aputehtävämäärien kehittymistä pidemmältä ajanjaksolta ja sen vaikutuksesta poliisitoimintaan. Myös sitä voisi tutkia, millä tavoin mielenterveyslain perusteella tehdyt virka-apupyynnöt jakautuvat eri poliisilaitosten välillä. Mielenkiintoista olisi myös tutkia sitä, kuinka suuressa osassa mielenterveyslakiin perustuvat virka-apupyynnöt ovat verraten kaikkiin poliisille osoitettuihin virka-apupyynnöihin.

LÄHTEET

Alaspää, Ari & Kuisma, Markku & Rekola, Leena, Sillanpää, Kirsi (toim.) Uusi ensihoidon käsikirja. Kustannusosakeyhtiö Tammi Helsinki 2003

Castrén, Maaret & Kinnunen, Ari & Paakkonen, Heikki & Pousi, Jouni & Seppälä, Juhani & Väisänen, Olli. Ensihoidon perusteet. Pelastusopisto, Suomen Punainen Risti. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2002

Halme, Kimmo & Korttesalmi, Leo & Lönnroth, Kaarle & Parviainen, Johanna & Rantaeskola, Satu (toim.) & Saukoniemi, Teemu, Springare, Sanna: Poliisilaki-Kommentaari, oppikirjat 23. Suomen Yliopistopaino-Juvenes Print, Tampere 2014

Helminen, Klaus & Kuusimäki, Matti & Salminen, Markku. Poliisioikeus. Kauppakaari OYJ Lakimiesliiton kustannus Helsinki 1999.

Hietaharju, Päivi & Nuutila, Mervi. Käytännön mielenterveystyö. Sanoma Pro Oy, Helsinki. 1.-2. painos, 2012

Kinnunen, Ari ym. Sairaankuljetus ja ensihoidon perusteet. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1995

Kuisma, Markku & Holmström, Peter & Nurmi, Jouni & Porthan, Kari & Taskinen, Tuomas. Ensihoito. Sanoma Pro Oy, 3., uudistettu painos, 2013

Kunnas, Risto, Iltalehti 3.12.2012: Hyppäsi ambulanssista- kuoli poliisiauton alle.

Poliisi & Oikeus, Suomen poliisijärjestöjen liiton jäsenlehti nro 3/16

Sosiaali- ja terveysalan lupa ja valvontavirasto, Valvira, 15.03.2010, Dnro 1523/05.00.01/2010

Sosiaali- ja terveysministeriö; <http://stm.fi/ensihoito>.

LITTEET

Virka-apupyyntö perustuu: MielensterveysL 31 § (virka-apupyyntö voimassa 3 vrk)
 SosiaalihuoltoL 41 § AsiakasL 22 § TartuntatautilL 39 §

I VIRKA-APUPYYNNÖN PYYTÄJÄN / PERUUTTAJAN TIEDOT (peruutus samoihin pisteisiin, kuin pyyntökin)

1. Virka-avun pyytäjän tiedot

- Pvm / 20
- Nimi (pyytäjän allekirjoitus) ja nimen selvennys: _____
- Virka-asema:
- Organisaatio/toimipiste:
- Puhelinnumero(t) / GSM-nro, josta tavoittaa:
- Sähköpostiosoite:

2. Virka-avun peruuttajan tiedot sekä peruutuksen peruste:

- Pvm / 20
- Peruutuksen peruste:
- Nimi (peruuttajan allekirjoitus) ja nimen selvennys: _____
- Virka-asema:
- Organisaatio/toimipiste:
- Puhelinnumero(t) / GSM-nro, josta tavoittaa:
- Sähköpostiosoite:

II YLEISTIEDOT (henkilö- ja kohdetiedot)

1. Asiakkaan / kohdehenkilön nimi ja henkilötunnus:

2. Tarkka osoite ja puhelinnumero:

Kaupunki / kunta: _____ Osoite: (katu / tie, talon nro, porras (tarkasti), asuinhuoneiston nro)

Puhelinnumero: _____

3. Muut tiedot:

- Onko henkilö mainitussa osoitteessa:
 on ei mikä kunta ja osoite, jossa on? _____
- Onko yksin toisen kanssa (kenen: henkilön nimi, suhde kohdehenkilöön, esim. äiti, vaimo, naapuri etc.)
- Onko kohteessa alaikäisiä lapsia: on ei ei tietoa (LastensuojelulL 25 §)
- Onko aseistautunut: on ei ei tietoa
Jos aseistautunut, millä välineellä?
- Aggressiivisuutta / väkivaltaisuutta yms: on ei ei tietoa
- Uhkailua: on ei ei tietoa
→ jos uhkailua, ketä/keitä kohtaan?
- Suojautuminen: veri kosketus pisara (TyöturvallisuusL 49 § / HäätäkeskusL 9 § / JulkisuusL 26 §)

5. Tehtävän kiireellisyys:

- kiireellinen (vakava vaara/uhka kohdehenkilölle itselleen tai muiden hengelle tai terveydelle)
 muu tilanne

4. Perustelut tarvittavaan poliisin virka-apuun ko. tehtävästä ja sen tähänastisesta kulusta:

(MielenterveysL 31 § / SosiaalihuoltoL 41 § / AsiakasL 22 § / TartuntatautiL 39 § / Poliisil 40 §)

6. Liittyykö ko. tehtävän hoitamiseen muita merkittäviä tietoja: (mahdolliset lisätiedot ja huomiot, esim. luona olevan / lähiomaisen yhteystieto):**III TURVALLISUUSTIEDOT: (henkilöä itseään, viranomaisia sekä vastaanottavaa tahoa ja sen henkilökuntaa varten)****7. Poliisin on saatettava henkilö:**
 tutkimukseen sairaalaan osastolle asti sosiaalihuollon yksikköön
8. Virka-avun yhteydessä tulee huomioida ja dokumentoida myös seuraavat kohdat:

- turvatarkastettava henkilö ja mukana olevat tavarat
 luovutettaessa vastaanottavalle henkilölle, ilmoitettava työ-, asiakas- ja poliisiturvallisuuteen liittyvät seikat
 mikäli kiinnioton tai kuljetuksen yhteydessä poliisi joutuu turvautumaan voimakeinoihin, jonka seurauksena kohdehenkilölle syntyy vammoja, ne kirjataan ja tiedotetaan vastaanottavalle henkilölle

9. Tavoitettavuus (tuntomerkit ja milloin todettu) ja vaatetus:

- kieli:	- jalkineet:
- pituus:	- housut:
- paino:	- hame:
- hiusten väri ja malli:	- päällystakki:
	- päähine:

- erityistuntomerkit (parta, lävistykset, tatuoinnit, silmälasit etc.)

TOIMIJOIDEN TYÖTURVALLISUUS

Tunnista vaara- arvioi riski kaikkien toimijoiden osalta – tiedota muille toimijoille, jos et voi vähentää tai poistaa riskiä.

TOIMI HYVÄN TURVALLISUUSTASON TAKAAMISEKSI!

VIRKA-APULOMAKKEEN TÄYTTÖOHJEET

Virka-apupyyntö

- faxataan sen kihlakunnan poliisilaitokselle, minkä kunnan alueella tarve virka-apuun on syntynyt. Lakiperuste (toimivalta) rastitettava aina. Virka-apua pyytävä soittaa aina 112:een, mikäli paikalle halutaan ensihoitoyksikkö.

I Virka-avun pyytäjän/peruuttajan tiedot

- täyttää pyytävän organisaation toimivaltainen lääkäri tai toimivaltainen sosiaaliviranomainen
- virka-avun peruutus tehdään samoihin pisteisiin kuin sen pyyntökin

MielenterveysL 31 §:ään perustuva virka-apupyyntö on voimassa niin kauan, kunnes toimivaltainen viranomainen sen peruu tai virka-aputehtävä on suoritettu, kuitenkin korkeintaan 3 vuorokautta. SosiaalihuoltoL 41 §:ään, AsiakasL 22 §:ään ja TartuntatautiL 39 §:ään perustuvat virka-apupyyntöt ovat voimassa niin kauan, kunnes ne toimivaltaisen viranomaisen taholta perutaan tai virka-aputehtävä on suoritettu.

II Yleistiedot (kohteesta ja henkilöstä)

1. Asiakkaan/kohdehenkilön nimi ja henkilötunnus:

- kohdehenkilön nimetiedot selvitetään mahdollisimman tarkasti tai ellei tietoja ole käytettävissä virka-apua pyydetessä, niitä tarkennetaan myöhemmin

2. Tarkka osoite ja puhelinnumero:

- henkilön tavoittamiseksi osoite selvitettävä mahdollisimman luotettavasti sekä puhelinnumero, mikäli se on tiedossa

3. Muut tiedot:

- täytetään virka-avun pyytäjän toimesta niin täydellisenä kuin ne pyyntöhetkellä ovat tiedossa. Tiedot ovat erityisen tärkeitä asiakas-/potilastyöturvallisuuden kannalta

5. Tehtävän kiireellisyys:

- kiireellinen tehtävä, jossa välitön vakava vaara/uhka kohdehenkilölle itselleen tai muiden hengelle tai terveydelle

- kiireetön tehtävä: muut tilanteet

4. Perustelut tarvittavaan poliisin virka-apuun ko. tehtävästä ja sen tähänastisesta kulusta:

- selvitä lyhyesti poliisin toimivaltuuksin tarvittava virka-avun tarve. (Esim. henkilön väkivaltaisuuden, aseistautuneisuuden tai uhkailujen vuoksi tai onko ao. viranomaisen pääsy asuntoon estetty)

6. Liittykö ko. tehtävän hoitamiseen muita merkittäviä tietoja:

- tehtävään liittyvä mahdollinen lisätieto, esim. kohdehenkilö jonkun toisen henkilön luona, hänen yhteystietonsa etc.

III Turvallisuustiedot (henkilöä itseään, viranomaisia sekä vastaanottavaa tahoa ja sen henkilökuntaa varten)

7. Poliisin on saatettava henkilö:

- rastita tarvittava/tarvittavat vaihtoehdot

8. Virka-avun yhteydessä tulee huomioida ja dokumentoida myös seuraavat kohdat:

- kohdehenkilö ja mukana olevat tavarat tarkastetaan ilman eri pyyntöä

- ilmoitetaan potilaan/asiakkaan terveyteen/hoitoon mahdollisesti vaikuttavat seikat, jotka havaittu kiinnioton/kuljetuksen yhteydessä (esim. haitalliset/vaaralliset aineet ja lääkkeet)

- poliisi dokumentoi mahdolliset voimakkeinoin syntyneet vammat

9. Tavoitettavuus/vaatetus (tuntomerkit ja milloin on todettu):

- virka-avun pyytäjä täyttää kohdehenkilöstä mahdollisimman tarkasti viimeisimmän havainnon perusteella

Yhteystiedot virka-apupyynnön välittämiseen:

Virka-apupyynnöt / peruutukset faxataan ko. kihlakunnan poliisilaitokselle.

Virka-apua pyytävä soittaa aina 112:een, mikäli paikalle halutaan ensihoitoyksikkö.

Virka-apupyynnön faxaamisen jälkeen varmista sekä varmistu puhelimitse lomakkeen perillemeno ja pyytämäsi toimenpiteen käynnistyminen.

	Fax	Puhelinnumero
Itä-Suomen poliisilaitos	0295 411 638 (Tilannekeskus)	Kiireetön 0295 455 101 (24/7 h) (Tilannekeskus)
		Kiireellinen 112
Hätäkeskus	faxia ei lähetetä Hätäkeskukseen	112